Више од годишњице

ГЕ-О-ПО-ЛИ-ТИЧ-КА ПО-ЗА-ДИ-НА ЖР-ТВО-ВА-ЊА СРП-СКЕ КРА-ЈИ-НЕ И ДА-ЉЕ БАЛ-КАН-СКЕ ПЕРСПЕКТИВЕ (3)

Варљиво историјско затишје

Хр-ват-ска ни-је ус-пе-ла да оства-ри сво-је ци-ље-ве са-мо уз по-моћ Не-мач-ке, па су у „Олу-ји" би-ли пре-суд-ни по-др-шка и уче-шће САД. Претходно је, најпре, притиском на Србе спре-чен пот-пу-ни хрватски вој-ни по-раз, по-том је си-сте-мат-ски осла-бље-на Ре-пу-бли-ка Срп-ска Кра-ји-на, да би се у ав-гу-сту 1995. при-сту-пи-ло „ко-нач-ној ре-ин-те-гра-ци-ји". Хрватско руководство отворено је признало да су Американци ту операцију аминовали, осмислили, пружили јој војно-стратешко и политичко-дипломатско покриће, а дан пре почетка хрватских напада бомбардовали и потпуно уништили систем везе и командовања Крајине

Пи-ше: проф. др Дра-ган Пан-тић

Бал-кан-ско по-лу-о-стр-во ге-о-граф-ски је огра-ни-че-но Ал-пи-ма и Кар-па-ти-ма, Ду-на-вом, Цр-ним, Егеј-ским, Јон-ским и Ја-дран-ским мо-рем. Ге-о-по-ли-тич-ки, Бал-кан је про-стор из-ме-ђу Ве-не-ци-је и Кри-ма. Бал-кан и Кон-стан-ти-но-по-лис су по-пут Ав-га-ни-ста-на и Па-ми-ра, чво-ри-шта свет-ских ига-ра мо-ћи. Они чи-не два жа-ри-шта елип-се ве-ли-ког евро-а-зиј-ског Бал-ка-на, с цен-тром у кав-ка-ско-ка-спиј-ском сло-же-ном је-згру ко-је чу-ва тра-го-ве хи-ља-ду-го-ди-шњих се-о-ба на-ро-да. Европ-ски Бал-кан је че-сто био за-вр-шна ста-ни-ца осва-јач-ких про-до-ра са ис-то-ка, али и по-ла-зи-ште за-пад-них про-до-ра пре-ма Пер-си-ји и Ин-ди-ји.

Ово по-лу-о-стр-во од вре-ме-на грч-ко-пер-сиј-ских ра-то-ва пред-ста-вља за-пад-ни део ге-о-по-ли-тич-ког и ге-о-стра-те-гиј-ског лу-ка за-тег-ну-тог из-ме-ђу Ду-на-ва, Кав-ка-за и Ин-да. По-вре-ме-но је, као да-нас, то би-ло очи-глед-но, али је че-шће би-ло за-ма-гље-но рас-па-дом цар-ста-ва и су-ко-би-ма ре-ги-о-нал-но-пар-ти-ку-лар-них чи-ни-ла-ца.

Бал-кан је кроз исто-ри-ју био ка-пи-ја ра-то-ва. Осва-ја-чи са се-ве-ра и ис-то-ка мар-ши-ра-ли су на југ и за-пад, а с ју-га и за-па-да на се-вер и ис-ток. Два-де-се-ти век је по-чео бал-кан-ском увер-ти-ром у свет-ски рат 1914–1945, ко-ји из кон-вен-ци-о-нал-них раз-ло-га де-ли-мо на два ра-та. Бит-ка за овла-да-ва-ње ге-о-граф-ским осо-ви-на-ма Бе-о-град–Баг-дад и Ки-јев–Те-хе-ран у су-шти-ни је свих бит-них ге-о-по-ли-тич-ких про-је-ка-та 20. ве-ка. Рат за наф-ту је пер-ма-нен-тан у ве-ку мо-то-ра, јер он тра-је и ка-да оруж-је за-ћу-ти. Наф-та као све-то уље коп-на пред-ста-вља но-ви све-ти грал ге-о-по-ли-ти-ке ве-ли-ких си-ла. Ста-ри сим-бо-ли и но-ве иде-о-ло-ги-је са-мо су сред-ства у оства-ре-њу нај-ва-жни-јег ци-ља: за-до-во-ље-ња енер-гет-ске же-ђи тех-но-ло-шко-по-ли-тич-ких ци-ви-ли-за-ци-ја.

Бал-кан (Пр-ва Евро-па) и Ма-ла Ази-ја су као ма-ла Евро-а-зи-ја пред-ста-вља-ли по-ли-гон за од-суд-не по-те-зе у ша-хов-ској игри на та-бли ве-ли-ке Евро-а-зи-је (про-сти-ре се од Да-бли-на до Вла-ди-во-сто-ка). Ов-да-шњи кок-тел пра-во-сла-вља, исла-ма и ка-то-ли-ци-зма пру-жио је ве-ли-ке мо-гућ-но-сти за про-из-вод-њу су-ко-ба и њи-хо-во пре-во-ђе-ње у рат-но ста-ње. Мо-дер-на Евро-па је до-не-ла иде-о-ло-ги-је ли-бе-ра-ли-зма, на-ци-о-на-ли-зма, со-ци-ја-ли-зма и кон-зер-ва-ти-ви-зма, али је то ство-ри-ло иде-о-ло-шке хи-бри-де, од ко-јих је нај-у-ти-цај-ни-ји био кле-ро-на-ци-о-на-ли-зам ко-ји по-све-ћу-је на-ци-о-нал-не ра-то-ве. Бал-кан-ске ели-те, усме-ре-не на оства-ре-ње сво-јих ве-ли-ких ци-ље-ва, не уви-ђа-ју ре-ал-ност њи-хо-вог оства-ре-ња у усло-ви-ма ге-о-по-ли-тич-ке до-ми-на-ци-је ве-ли-ких си-ла и су-ко-ба оке-а-но-кра-ти-је и те-лу-ро-кра-ти-је. Бал-кан-ска ре-во-лу-ци-ја је ство-ри-ла но-ве на-ци-је-др-жа-ве 1804–1912, али је то био са-мо део ре-ше-ња ис-точ-ног пи-та-ња и пре-тва-ра-ња древ-них цар-ста-ва у но-ве ен-ти-те-те.

Ства-ра-ње ју-жно-сло-вен-ске др-жа-ве 1918. го-ди-не пред-ста-вља ге-о-по-ли-тич-ку кон-струк-ци-ју у си-сте-му са-ни-тар-ног кор-до-на од Бал-ти-ка до Цр-ног мо-ра, ко-ји би раз-дво-јио кон-ти-нен-тал-не ве-ле-си-ле Не-мач-ку и Ру-си-ју (Со-вјет-ски Са-вез). Би-ла је то ге-о-по-ли-тич-ка про-јек-ци-ја Фран-цу-ске, ко-ја је за-не-ма-ри-ла сна-ге бал-кан-ских кле-ро-на-ци-о-на-ли-за-ма. „Ве-ли-ка Ср-би-ја" је по-ста-ла иде-о-ло-шки фан-том не-ста-бил-не ге-о-по-ли-тич-ке кон-струк-ци-је ко-ју ру-ше са свих стра-на и свим мо-гу-ћим иде-о-ло-шким ле-ги-ти-ма-ци-ја-ма. Та др-жа-ва је би-ла спој те-лу-ро-крат-ског срп-ског је-згра осло-ње-ног на ви-зан-тиј-ско пра-во-сла-вље и та-ла-со-крат-ског хр-ват-ско-сло-ве-нач-ког ри-мо-ка-то-лич-ког се-ве-ро-за-па-да, три-јумф по-ли-тич-ке во-ље над исто-ри-јом.

КОБНО АНГЛОСАКСОНСКО ПРИЈАТЕЉСТВО

Срп-ска ели-та је на-ив-но пре-ви-де-ла ге-о-по-ли-тич-ке зам-ке но-ве си-ту-а-ци-је. При-мат Па-ри-за је по-сле 1934. за-ме-њен до-ми-на-ци-јом Лон-до-на, а Бер-лин се све ви-ше на-ме-тао као при-ја-тељ–не-при-ја-тељ. Ан-гло-сак-сон-ска стра-те-ги-ја ра-то-ва-ња про-ли-ва-њем ту-ђе кр-ви глав-ни је ви-нов-ник ге-о-по-ли-тич-ке ка-та-стро-фе Ју-го-сла-ви-је 1941. Оке-а-но-кра-ти-ја је же-ле-ла да па-ље-њем Бал-ка-на про-из-ве-де су-коб Хи-тле-ра и Ста-љи-на, два-ју кон-ти-нен-тал-них Бе-хе-мо-та. Ве-зи-ва-ње за Лон-дон је би-ло коб-но за срп-ску ели-ту, ис-ко-ри-шће-ну и од-ба-че-ну у ко-рист хр-ват-ског ко-му-ни-сте Јо-си-па Бро-за Ти-та, ко-ји је оке-а-но-кра-ти-ји ви-ше од-го-ва-рао од срп-ске мо-нар-хи-је. За Лон-дон и Ва-шинг-тон, ге-о-по-ли-ти-ка је из-над иде-о-ло-ги-је, ин-те-ре-си из-над на-кло-но-сти.

По-сле 1948. Ју-го-сла-ви-ја је по-ста-ла фак-тич-ки члан НА-ТО-а и део но-вог са-ни-тар-ног кор-до-на пре-ма Со-вјет-ском Са-ве-зу. Срп-ски ко-му-ни-сти, па-ра-ли-са-ни сло-га-ном *сла-ба Ср-би-ја – ја-ка Ју-го-сла-ви-ја*, ни-су аде-кват-но ре-а-го-ва-ли на но-ве ге-о-по-ли-тич-ке иза-зо-ве у ви-ду на-ци-о-нал-ног ко-му-ни-зма Сло-ве-на-ца, Хр-ва-та, Му-сли-ма-на и Ма-ке-до-на-ца. За-ка-сне-ла ре-ак-ци-ја је би-ла же-сто-ка и ство-ри-ла је при-вид ра-ђа-ња „Ве-ли-ке Ср-би-је". Од-бра-на Ју-го-сла-ви-је

је по-ста-ла не-мо-гу-ћа у усло-ви-ма ге-о-стра-те-шке бли-ско-сти За-па-да, ко-ји је по-пу-штао не-мач-ком ре-ван-ши-зму, и не-мо-ћи Ру-си-је Бо-ри-са Јељ-ци-на.

Ср-би су озна-че-ни као пред-став-ни-ци пр-во-слав-не Ру-си-је и но-си-о-ци на-ци-о-нал-бољ-ше-вич-ке опа-сно-сти по но-ви свет-ски по-ре-дак. Гло-бал-ни цен-тар мо-ћи је то-ле-ри-сао срп-ске ак-ци-је са-мо ра-ди ли-ми-ти-ра-ња про-до-ра Не-мач-ке и ислам-ског ути-ца-ја, али је Ср-би-ма на-ме-ње-на уло-га жр-тве-ног јар-ца. Не-мач-ка се огра-ни-чи-ла на Сло-ве-ни-ју и Хр-ват-ску, а Аме-ри-ка је пре-у-зе-ла кон-тро-лу над БиХ, Цр-ном Го-ром, Ко-со-вом и Ме-то-хи-јом, те Ал-ба-ни-јом. Ср-би-ја је изолована, од-ба-че-на- као кри-вац не са-мо за бал-кан-ска не-го и за свет-ска зла.

Сре-бре-ни-ца тре-ба да по-ти-сне не са-мо Ја-се-но-вац не-го и Аушвиц. Срп-ска ге-о-по-ли-ти-ка се сло-ми-ла из-ме-ђу са-крал-них прин-ци-па од-бра-не Ко-со-ва и по-ку-ша-ја да се са-чу-ва кон-сти-ту-тив-ни ста-тус Ср-ба у Хр-ват-ској и БиХ. *Су-коб ет-нич-ког и исто-риј-ског пра-ва во-дио је у бес-пу-ће*
.

ГЕРМАНОФИЛИЈА И ОКЕАНОКРАТИЈА

Хр-ват-ска гер-ма-но-фи-ли-ја и бли-скост оке-а-но-кра-ти-ји до-би-ла је на-гра-ду у раз-до-бљу 1991–1995. Пр-во је спре-чен пот-пу-ни вој-ни по-раз Хр-ват-ске, по-том си-сте-мат-ски осла-бље-на Ре-пу-бли-ка Срп-ска Кра-ји-на, да би се у ав-гу-сту 1995. при-сту-пи-ло „ко-нач-ној ре-ин-те-гра-ци-ји". Хр-ват-ска ни-је ус-пе-ла да са-мо уз по-моћ Не-мач-ке оства-ри сво-је ци-ље-ве, па су у „Олу-ји" би-ли пре-суд-ни по-др-шка и уче-шће САД. За-греб је од-у-стао од мак-си-мал-них ци-ље-ва у БиХ да би ус-по-ста-вио пу-ну кон-тро-лу над те-ри-то-ри-јом и очи-стио Кра-ји-ну. Ис-ко-ри-шће-не су сла-бо-сти вој-не и по-ли-тич-ке ор-га-ни-за-ци-је Кра-ји-не, али и не-по-сто-ја-ње ге-о-по-ли-тич-ког ума срп-ске на-ци-је као це-ли-не. Ср-би у Хр-ват-ској, не-кад ан-ти-и-слам-ски бе-дем, от-пи-са-ни су као ре-ме-ти-лач-ки чи-ни-лац у кон-со-ли-да-ци-ји за-пад-ног Бал-ка-на, од-но-сно Ју-го-и-сточ-не Евро-пе.

Хр-ват-ска је по-че-ла да се ужи-вља-ва у уло-гу бал-кан-ског Изра-е-ла, али је оке-а-но-кра-ти-ји то би-ло не-при-хва-тљи-во. Сна-жно на-гла-ша-ва-ње ан-ти-ви-зан-ти-зма и за-пад-ња-штва по-че-ло да сла-би у су-да-ру с ре-ал-но-шћу пе-ри-фер-не по-зи-ци-је.

Ан-ти-срп-ски сте-ре-о-ти-пи по-ста-ли су коч-ни-ца при-бли-жа-ва-њу не са-мо у Европ-ској Уни-ји не-го и ње-ном ар-хе-ти-пу, Сред-њој Евро-пи, ко-ја је не-спо-ји-ва с ет-нич-ки хо-мо-ге-ном на-ци-јом-др-жа-вом. Хр-ват-ску си-ту-а-ци-ју ком-пли-ку-је и пре-на-гла-шен ути-цај ри-мо-ка-то-ли-ци-зма, ко-ји че-сто на-сту-па као по-ли-тич-ки парт-нер вла-сти. Ово иза-зи-ва по-вре-ме-не ре-ак-ци-је ма-сон-ских, про-те-стант-ских и је-врej-ских цен-та-ра мо-ћи. Хр-ват-ски пут из-ме-ђу гло-ба-ли-за-ци-је и ула-тра-на-ци-о-на-ли-зма је екс-трем-но кри-ву-дав.

Оке-а-но-кра-ти-ја Хр-ват-ској на-ме-ће уло-гу по-мор-ско-ту-ри-стич-ког ра-ја, док је Ру-му-ни-ја иза-бра-на за стра-жу на Ду-на-ву. Не-мач-ки от-пор Ва-шинг-то-ну мо-же до-ве-сти до пре-и-спи-ти-ва-ња хр-ват-ске ге-о-по-ли-ти-ке, али то не-ће бит-но променити не-га-тив-не сте-ре-о-ти-пе о Ср-би-ма, угра-ђе-не у кор-пус хр-ват-ске на-ци-о-нал-не иде-о-ло-ги-је. Са-мо у слу-ча-ју ефи-ка-сне осо-ви-не Па-риз–Бер-лин–Мо-сква мо-же до-ћи до озбиљ-ни-јег пре-и-спи-ти-ва-ња хр-ват-ске ге-о-по-ли-ти-ке и по-сте-пе-ног сла-бље-ња ан-ти-срп-ске ори-јен-та-ци-је.

ПАРИЗ–БЕРЛИН–МОСКВА

Срп-ска ге-о-по-ли-ти-ка се ко-ле-ба из-ме-ђу ру-со-фи-ли-је и про-за-пад-ног опре-де-ље-ња. Ру-со-фил-ство је као ет-нич-ко-вер-ска ре-ал-ност при-сут-ни-је у на-ро-ду не-го у ели-та-ма. Про-за-пад-на опре-де-ље-ња ели-та су хе-те-ро-ге-на: од ста-рог фран-ко-фил-ства и ан-гло-фил-ства до но-ви-јег гер-ма-но-фил-ског евро-пе-и-зма. Срп-ска ге-о-по-ли-ти-ка је че-сто збр-ка су-прот-ста-вље-них ци-ље-ва и

те-шко је оче-ки-ва-ти ње-ну кон-со-ли-да-ци-ју без ус-по-ста-вља-ња осо-ви-не Па-риз–Бер-лин–Мо-сква–Те-хе-ран. Са-рад-ња с Па-ри-зом и Бер-ли-ном као ста-ром Евро-пом мо-же да убла-жи ка-то-лич-ко-пра-во-слав-не тен-зи-је, а Мо-сква и Те-хе-ран мо-гу да об-у-зда-ју енер-ги-ју исламс-ког тур-ки-зма и ва-ха-бит-ског фун-да-мен-та-ли-зма на зе-ле-ној тран-свер-за-ли Ско-пље–При-шти-на–Но-ви Па-зар–Са-ра-је-во. Ко-рек-ци-ја пре-те-ра-не гер-ма-но-фо-би-је и исла-мо-фо-би-је Ср-би-ји мо-же да вра-ти ме-сто- кључ-ног игра-ча на Бал-ка-ну. Ре-ал-ним са-гле-да-ва-њем опа-сно-сти и уме-ћем сна-ла-же-ња у но-вим окол-но-сти-ма свет-ске по-ли-ти-ке, тре-ба из-бе-ћи ста-ре за-блу-де, али и но-ве клоп-ке ге-о-по-ли-тич-ке ана-кон-де. Срп-ски из-бор ни-је: За-пад или Бли-ски Ис-ток, не-го Евро-па од Атлан-ти-ка до Ура-ла или ни-шта. Но-ва срп-ска ге-о-по-ли-тич-ка ми-сао мо-ра се осло-бо-ди-ти на-мет-ну-тог сте-ре-о-ти-па о над-мо-ћи „за-пад-не ци-ви-ли-за-ци-је" про-тив „ис-точ-ног вар-вар-ства". Ре-ал-на по-ли-ти-ка не мо-же да сле-ди дик-тат те-о-риј-ске ге-о-по-ли-ти-ке, али не мо-же ни да бес-циљ-но ту-ма-ра из-ме-ђу ту-ђих сте-ре-о-ти-па и псе-у-до-и-сти-на без ал-тер-на-ти-ве.

МЕЗЕ ЗА МИНОТАУРА

Не-по-му-ће-на свест о тра-ди-ци-ји и оштро са-гле-да-ва-ње са-да-шњо-сти као прет-по-став-ке за бу-дућ-ност во-де из ак-ту-ел-ног ге-о-по-ли-тич-ког ла-ви-рин-та. У су-прот-ном, сви бал-кан-ски на-ро-ди по-ста-ће жр-тве оке-а-но-крат-ског Ми-но-та-у-ра, ко-ји је за оства-ре-ње сво-јих ци-ље-ва ис-ко-ри-стио најрегресивније со-ци-јал-не и иде-о-ло-шке сти-хи-је Бал-ка-на.

Ло-кал-ни су-ко-би се да-нас гло-ба-ли-зу-ју, па је опа-сно за ма-ле др-жа-ве-на-ци-је да не-про-ми-шље-но уп-а-да-ју у жр-вањ ге-о-по-ли-тичких бло-ко-ва ве-ли-ких про-сто-ра. Ре-пу-бли-ка Срп-ска Кра-ји-на је би-ла иза-зов ује-ди-ње-ној Не-мач-кој, да би се по-ка-за-ло да по-сто-је гра-ни-це мо-ћи Бер-ли-на. Ре-пу-бли-ка Срп-ска је би-ла иза-зов аме-рич-ком по-кро-ви-тељ-ству над бал-кан-ским исла-мом, па је ње-на моћ скре-са-на уз исто-вре-ме-но га-ше-ње книн-ске ре-пу-бли-ке. Фор-му-ла „ен-ти-те-та" ни-је то-ли-ко из-раз ге-о-по-ли-тич-ког ком-про-ми-са ко-ли-ко ге-о-по-ли-тич-ке ам-би-ва-лент-но-сти За-па-да из-ме-ђу уто-пиј-ско-ли-бе-рал-ног кон-цеп-та мул-ти-кул-тур-не др-жа-ве и

ствар-но-сти три-ју вер-ско-ет-нич-ких про-сто-ра. Дej-тон је фор-му-ла ми-ра и ре-ла-тив-но трај-ног за-мр-за-ва-ња су-ко-ба, али не и ко-нач-но ре-ше-ње. Бо-шњач-ке ан-ти-но-ми-је из-ме-ђу се-ку-ла-ри-зма и фун-да-мен-та-ли-зма не мо-гу се трај-но одр-жа-ва-ти на ан-ти-срп-ском сте-ре-о-ти-пу.

Ал-бан-ски кон-цепт ет-нич-ки чи-сте др-жа-ве по це-ну ње-не ре-дук-ци-је на ба-зу оке-а-но-кра-ти-је у су-прот-но-сти је с ге-о-поли-ти-ком „Ве-ли-ке Евро-пе", а мо-же да по-ре-ме-ти од-но-се сна-га и де-ста-би-ли-зу-је Ре-пу-бли-ку Ал-ба-ни-ју. Бу-гар-ска и Ру-му-ни-ја тре-нут-но из-гле-да-ју као „ве-ли-ки до-бит-ни-ци", али су за-пра-во ис-ту-ре-не на пр-ву ли-ни-ју су-ко-ба с гло-бал-ним те-ро-ри-змом, што их мо-же су-о-чи-ти с не-пред-ви-дљи-вим ри-зи-ци-ма. По-зи-ци-ја ре-ги-о-нал-не си-ле Тур-ске је дво-сми-сле-на, из-ме-ђу нео-о-сман-ских сно-ва и стра-ха од курд-ског се-па-ра-ти-зма. Исто-ри-ја се не по-на-вља бу-квал-но, али је пре-ра-но за-кљу-чи-ти да бал-кан-ске по-ли-ти-ке ви-ше не гра-ви-ти-ра-ју око на-ци-о-нал-ног им-пе-ри-ја-ли-зма.

Тре-нут-но за-тиш-је је по-сле-ди-ца ве-ли-ког вој-ног, еко-ном-ског и по-ли-тич-ког при-ти-ска За-па-да (НА-ТО, ЕУ), али мо-гу-ћи су-ко-би у бли-зи-ни, од Кав-ка-за до Пер-сиј-ског за-ли-ва, но-се мно-ге не-пред-ви-дљи-ве ри-зи-ке. Сно-ви о европ-ском ра-ју мо-гу ла-ко да бу-ду по-му-ће-ни про-до-ром сти-хи-ја с евро-а-зиј-ског Бал-ка-на, али и да-ље, до Атлан-ти-ка, као ис-хо-ди-шта за-там-ње-не мо-ћи За-па-да. **<**

** Аутор је про-фе-сор Прав-ног фа-кул-те-та на Па-ла-ма, Срп-ска. Текст је преузет из зборника „Република Српска Крајина – Десет година послије". Опрема је редакцијска*

(Август 2005)

(1) Хладна ништитељска рачуница

(2) Живјети као човјек, умријети као пас

(4) Координате периферних народа